

1:o. Att åtgärder måtte vidtagas, hvarigenom hvarje från riket utflyttande person måtte kunna åläggas att, förrän han får anträda resan, visa att kvarlemnade familjers bergning blifvit för framtiden betryggad, så att de icke komma kommunernas fattigvård till last.

2:o. Att konvention, särdeles med Nord-Amerikas Förenta Stater, måtte ingås, hvarigenom från Sverige olofligen afvikne personer kunna få utlevereras om så skulle fordras.

3:o. Att strängt straff måtte stadgas för den, som uppträder såsom agent i afsigt att för egen vinning förleda personer att öfvergifva fäderneslandet.

4:o. Att utväg måtte beredas i Amerika vistande Svenskar, som önska återvända till fäderneslandet, att kunna göra detta, för åtminstone samma afgift, som resan till Amerika kostar.

5:o. Att Svenska Staten måtte beredas tillfälle att tillgodogöra sig den vinst för öfverförande till Amerika af Svenska emigranter, som nu går i utländningars händer, och

6:o. Att tilläfventyrs behöfliga medel måtte ställas till Kongl. Maj:ts disposition.

Om remiss till vederbörligt Utskott anhålles.

Stockholm den 20 Januari 1869.

G. Bjerkander.

N:o 18.

Af Herr G. Bjerkander: Derom att, såsom vilkor för en utsträckt beväringsskyldighet, roteringen och rustningen måtte i sitt nuvarande skick upphöra.

Då en Kongl. Proposition i den viktiga frågan om försvarsväsendets ordnande är att vid denna riksdag förvänta, skall det kanske an-

ses öfverflödigt att nu väcka motion i samma fråga, synnerligast som man af en motionär icke kan förvänta den speciela sakkännedom som står Kongl. Maj:t till buds. För min del är jag dock af en annan mening. Denna fråga är af den ofantliga betydelse för Svenska folket, att knappast någon annan kan med den jämföras, då på lösningen deraf beror både vår sjelfständighet i politiskt hänseende, vårt ekonomiska bestånd och vårt moraliska anseende för framtid och efterverld. Och då så är, skulle då icke hvarje representant känna sig manad att, medan tid ännu är, uttala sina åsikter, synnerligast om han har något skäl att antaga, det ett mäktigt motstånd mot dessa skulle komma att söka göra sig gällande. Man kan ega mycken sakkännedom, men ändock möjligen misstaga sig om målet för densammas användande, och i sådant fall blefve den icke allenast onyttig, utan rent af skadlig.

Såsom ledamot af det Utskott, som vid 1867 års riksdag behandlade denna fråga, har jag förut i densamma uttalat min mening, bland annat i den reservation, som jag afgaf emot det Särskilda Utskottets Betänkande; de åsikter, som deruti framhållas, har jag icke funnit skäl uti att ändra och skall icke göra det förr, än jag kan öfvertygas om, att de icke hvila på rättvis grund; och hvilken är då denna grund? skall man fråga; svaret är i få ord: *Alla löften och förbindelser skola hållas i helgd, och alla skola anses lika skyldiga att försvara sitt fädernesland och dertill bidra efter sina krafter och tillgångar.* Man skulle föreställa sig, att emot dessa enkla sanningar icke någon opposition skulle finnas, men det är dock icke så. De kontrakt, på hvilka indelningsverket hvilar och genom hvilka egarne till en del utaf den Svenska jorden åtagit sig att underhålla den nu befintliga indelta arméen, emot befrielse från personlig utskrifning till krigstjenst, vill man icke längre tillerkänna någon bindande kraft, i hvad det rör den sednare delen, nemligen »befrielse från personlig utskrifning till krigstjenst», men väl i hvad det rör den förra; och detta oaktadt kontrakten blifvit behörigen underskrifna af båda sidornas kontrahenter. Å den ena, nemligen rust- och rothållarnes sida, äro de aldrig brutna, ehuru deras vilkor under tidernas lopp så småningom allt mer och mer försvårats genom en stigande militärlyx, men väl åtskilliga gånger å den andra, nemligen Regeringarnes och äfven representationens, under de tider då jordbrukarnes röst icke gällde mer än en fjerdedel i representationens rådslag, och därför tror man att det skall gå an att fortgå på samma stråt, äfven under den nya representationen; men allting har en gräns och sedan heter det »härtill skall du gå, men icke vidare». Det Särskilda Utskottet yttrar i denna fråga, efter en redogörelse för huru indelningsverket tillkommit i stället för de

forna utskrifningarne och hurusom beväringssinrättningen var satt i stället för skyldigheten att under krig ersätta lidna förluster: »I samma stund beväringen afser något mer, än denna ersättning under krig, och om den omedelbart vid krigets början skall införlifvas med aktiva arméen samt derföre underkastas ökade öfningar, då måste man medgifva, att klagomålen icke sakna rättslig grund.» Härmed har då först Utskottet och sedan representationen, som gillat Utskottets yttrande, erkänt, att hela beväringssinrättningen, sådan den nu är, är olaglig, och att så väl Regering som Ständer här begått ett kontraktsbrott; men Utskottet tillägger omedelbart derefter, liksom att förmildra det oangenäma intryck, som denna bekännelse måste medföra: »Fastän derjemte bör ihågkommas, att Rikets Ständer frivilligt åtagit sig den ökade bördan, samt att deras rätt att göra detta, äfven om det skett i strid med äldre öfverenskommelser, ej lärer kunna bestridas». Frågan i juridiskt hänseende skulle således vara den: egde Rikets Ständer rätt att ändra ingångna kontrakt, utan att dertill hafva erhållit något bemyndigande af kontrahenterna å den sidan, som derigenom blefvo förnärmade? För mig är det alldeles uppenbart att de icke egde denna rätt, ty då de icke egde rättighet att avsluta kontrakten, utan detta måste ske nere i landsorten, af jordergarne sjelfve, i likhet med hvad som skedde då hästvakanskontrakten uppgjordes, så kunde de lika litet hafva rättighet att bryta eller ändra dem; likasom desse sednare aldrig hafva kunnat förnyas eller ändras utan rusthållarnes hörande och medgifvande vid möten i orterna; Och vill man hafva flera exempel, så har man dem i de särskilda ständens privilegier, hvilka, ehuru hvilande på lösare grund, dock aldrig kunnat ändras, utan det ständs^s medgifvande som de rörde. I denna fråga var det Bondeståndet som det egentligen rörde, men detta stånd har aldrig biträdt, utan städse motsatt sig beväringssinrättningens allt mer ökade börda, ehuru det blifvit öfverröstadt af de tre öfriga Stånden, t. ex. vid 1856—58 årens riksdag, då den tvååriga vapenöfningen beslutades. Således återstår intet juridiskt stöd för de gjorda kontraktsbrotten, och något moraliskt kan ännu mindre framdragas, ty, om landet varit i behof af en utsträckt vapenskyldighet, så var det väl derföre icke rättvist, att de, som förut underhöllo hela arméen, skulle bidra härtill, utan motsvarande lindring. Huru kan man, under sådana omständigheter, tala om en »aflösning» af roteringsbördan, såsom »rättvis och billig», på samma gång som man fordrar just samma prestanda, i hvars ställe roteringen blifvit åtagen? De 60,000 mantal, hvars innehafvare nu äro förbundna att underhålla den stående arméen, emot vilkor att sjelfve vara befriade från personlig krigstjenst, skulle komma i precis samma ställning, som före

indelningsverkets inrättande, och för hvad skola de då betala? Kanske för nöjet att under hela denna tid ensamme hafva burit hela tyngden af försvarsväsendet, under det, att så väl den öfriga jorden som alla rikets innebyggare varit derifrån befriade.

Den invändning, som alltid framkastas, då det är fråga om att skatter och onera å jorden böra fördelas, att nemligen de nuvarande egarne skulle få en present, hvilat härvidlag på den origtiga föreställningen, att förhållandena ännu i dag äro desamma som då indelningsverket inrättades, men att så icke är, är förut visat genom påminnelsen om nyare tidens utskrifningar, och någon present kommer således ingalunda i fråga.

Att andra samhällsklasser måste få en börda sig pålagd, om roteringen upphör i sin nuvarande form, är helt naturligt, men denna börda, som föreskrifves af nödvändigheten att öka fäderneslandets försvarskrafter, delas lika af alla dess innebyggare, ehuru den naturligtvis måste kännas tyngre för de vid mödorna ovane, än för dem som under århundraden hunnit blifva härdade genom mödor och besvär. Dessutom bör man ihågkomma, att den skattskyldiga jorden, ännu efter befrielsen från skyldigheten att hålla soldater, dock genom sina grundräntor, fortfarande underhåller ett talrikt befäl, och först den dag, då dessa blifva efterskänkta, kan man börja på att tala om presenter, visserligen icke oberättigade, sedan andra näringar förut erhållit sådana.

Af det nu anförda, torde det vara tydligt, att jag åsyftar en sådan förändring i indelningsverket, att det icke, såsom nu är förhållandet, tynger på en del af Svenska folket, medan en annan del är derifrån befriad; äfvensom att denna förändring skall tillvägabringas, utan att betunga de nuvarande rust- och rothållarne. I likhet med hvad jag i min förutnämnda reservation yttrat, tror jag dock icke att, så länge en stamtrupp skall finnas, det vore nyttigt att manskapet utgjordes af en lös befolkning utan allt slags jordbruk, då de fleste äro familjfäder, och såsom sådane skulle komma i en långt sämre ställning, om de lemnades, så att säga, »på bar backe». Jag håller således före, att, intilldess statsmagterna blifva ense om, att upphäfva indelningsverket, hvilket jag icke tror lämpligen kan ske förr, än nationen hunnit så småningom vänja sig i de nya förhållandena, och således anses mogen för öfvertagande på egen hand af fäderneslandets försvar, under den öfvergångstid som kan anses behöflig, manskapet bibehålles på sina rotar, emot en skälig ersättning af statsmedel till rothållarne; derigenom skedde inga rubbningar i de emellan rothållarne och manskapet ingångna kontrakt, för staten blefve det icke dyrare, utan kanske billigare, än om manskapet

skulle kontant aflönas, och roteringsbördan vore då aflyftad, så att alla derefter kunde deltaga lika i den ökade vapenöfning, som må anses nödvändig för fäderneslandets försvar. Men för att fullständigt uppnå det mål som man bör eftersträfvä, nemligen full rättvisa, är det äfven nödvändigt att undanrödja alla anledningar till tvister emellan befälet och rotehållarne, som hittills gjordt roteringsbördan ännu tyngre än den behöft vara; fördenskull borde det lemnas full frihet för rotehållarne och soldaterna, att med hvarandra öfverenskomma om lönevilkoren, utan att befälet egde rättighet att deri inblanda sig. Då hvarje rote lemnar mönstergill karl, så bör det icke komma någon af befälet vid huru denna karl aflönas; är han sjelf nöjd med den bostad och det underhåll som honom bestås, så må äfven andra vara det, hvarom icke, så må han taga afsked; men derpå vinner icke rotehållaren; hvadan det alltid måste ligga i hvarje rotehållares väl förstådada intresse, att behandla sin soldat så, att han tjenar så länge som möjligt. Derjemte bör Kronan kläda karlen helt och hållet, så att detta icke blifver något tvistefrö såsom hittills.

Skulle någon häremot anmärka, att roteringsbördan för närvarande är så ojemnt fördelad, att, om Staten skulle betala lika ersättning till hvarje rote, så skulle somliga få mer än hvad soldaten kostar dem, och andra mindre, dels derföre att rotarne bestå af flera eller färre hemman, dels ock af olika godhet, dels att soldattorpen äro olika goda, och dels att på somliga orter brukas att gifva kontant lön, eller ock stat och lön i stället för torp, så svaras: detta allt betyder ingenting om, såsom är nämndt, dels full frihet lemnas emellan rothållarne och soldaterna, dels full ersättning betalas af Staten till hvarje rote; har karlen för närvarande för stor lön eller för stort torp, så må han afstå eller taga afsked; har han deremot för litet, så må rotehållarne öka det eller skaffa annan soldat. Detta allt reglerar sig sjelft. Hvad rotarnes beskaffenhet angår, så betyder det lika litet om de äro ett eller flera hemman, ty de hafva hvarken mer eller mindre i ersättning än hvad karlen kostar dem.

Hvad nu rusthållen angår, så hafva båda statsmagterna redan uttalat den åsigt, att det vore bättre att hafva värfvadt kavalleri än indelt, blott den större kostnaden för det förstnämnda har hittills afhållit från denna förändring. Skulle man nu vilja besluta sig för att, oaktadt denna större kostnad, uppsätta en värfvad trupp, så blefve följden helt enkelt den, att de nu varande rusthållen förvandlades till rotehåll, på samma vilkor som de öfriga, det vill säga att hvarje rusthåll hölle sin soldat, emot ersättning af Staten, betalte sina hemmansräntor och afstode sin

augments-

augmentsränta, hvilken indroges till Staten. Skulle man deremot vilja behålla ett indelt kavalleri, så skulle rusthållarne erhålla full ersättning af Statsverket, för underhåll af häst och karl, men Staten skulle bestå både hästens och karlens mundering; för öfrigt alldeles lika med rotehåll, nemligen erlægga hemmansräntorna och afstå augmentsräntorna, helst dessa sistnämnda äro så olika, att de icke lemna jemn ersättning för hästarnes underhåll.

Med anledning af hvad som nu blifvit anfördt, får jag till Riksdagens pröfning värdsamt framställa följande förslag:

att, såsom vilkor för en utsträckt beväringsskyldighet, indelningsverket undergår den förändring, att roteringen och rustningen uti sin närvarande form upphör, för att ordnas efter följande grunder:

1:o. Manskapet bibehålles på sina rotar, emot det att desse erhålla en viss, för alla lika bestämd ersättning af statsmedel, motsvarande värdet för deras underhåll.

2:o. Staten består manskapet beklädnad jemte gevär.

3:o. Roten och soldaten ega att fritt och utan krigsbefälets inblandning, träffa aftal om lönevilkor med allt hvad dertill hörer, såsom bostad, jord, vedbrand m. m.

4:o. Skola rusthållen fortfarande hålla hästar, så skall Staten till rusthållarne likaledes erlægga en viss, för alla lika, bestämd ersättning för deras inköp och underhåll, samt bestå deras mundering; hvaremot såväl hemmans- som rustningsräntorna ingå till Statsverket.

5:o. Befrias rusthållen för hästars underhåll, så förfares på samma sätt med dem, som om rotehåll sagdt är.

Sådana äro, enligt min åsigt, de vilkor, på hvilka Sverige kan erhålla »ett väpnadt folk» och icke blott en väpnad armé, otillräcklig i farans stund. — Visserligen kunna Statsmagterna stifta lagar för en folkbeväpning, äfven dessa vilkor förutan, men det gifves äfven andra »magter», hvilka kunna göra Statsmagternas rådslag om intet, då de icke stödja sig på rättvisans grundval. — Svenska folket säges vara »ett trögt folk», och det är möjligt att äfven den nu tillämnade nya bördan af en vida utsträckt vapenskyldighet, med bibehållande af roteringens börda, skall emottagas, om än icke utan knot, dock utan våld-

samt motstånd, åtminstone för en tid; men folkmagten har mer än ett medel till sitt förfogande, hvilka kunna vara lika fruktansvärda som våldet. — Ho kan på förhand räkna de skaror, som under den närmaste framtiden skola öfvergifva fädernejorden, för att förena sig med de tusenden, som redan lagt oceanens vågor till rygga och nu nästan dagligen sända uppmaningar till släktingar och vänner, att skynda efter till frihetens, kanske nog mycket i rosenrödt utmålade land; och ho kan förutse, hvad som skall hända här, innan det nu ingångna året går till ända? — Nya val till Andra Kammaren stunda snart, och de skattdragande massorna, som för ett par år sedan med förhoppning blickade upp till den nya Representationen, skola kanske denna gång, om de finna sig allt för mycket gäckade i sina förhoppningar, vakna ur sina illusoriska drömmar, för att utöfva den magt, som är lagd i deras händer. Kanske det är den nya beväring-lagen, som skall blifva deras väckare.

Om remiss af denna motion till det Utskott, som kommer att behandla frågan om försvarsverkets ordnande, anhålles.

Stockholm den 20 Januari 1869.

G. Bjerkander.

N:o 19.

Af Herr G. Bjerkander: Om underdånig framställning till Kongl. Maj:t, derom att vakanskontrakten med de afsutna kavalleriregementena måtte förblifva oförändrade till och med år 1900.

Vid sistlidne riksdag väcktes flera motioner, med anledning af den utaf Kongl. Maj:t vidtagna åtgärden att låta höra rusthållarne vid de afsutna kavalleriregementena, om de ville ingå på att höja vakansafgifterna med 3 tunnor spanmål per nummer, då kontrakten skulle få förnyas på ytterligare 30 år. I dessa motioner uttrycktes hufvudsakligen den önskan, att vakansafgiften skulle få förblifva oförändrad